

Радован Миловић

Медитативни лирски изливи

(Десанна Максимовић: „Немам више времена“, „Просвета“ Београд, 1973. године).

Знаменити лироки класик српске и југословенске књижевности Десанка Максимовић, песник збирке, „Миристи земље“ настављајући свој давно започети књижевни рад и овом приликом даровала је читалачком мњењу још једно, пре свега, изузетно дело поетског карактера са веома интересантним насловом књиге „Немам више времена“. Вредан аналитичар из прве руке открива настављање грађења јединог света који одише лепотом ретке непосредности лирског израза, добру мотивисаност рефлексивног казивања и изнедровања из срца оних унутрњих људских мотива који се лако не могу увек саопштавати. Значи још једно богато искуство остаје у топографији сачуваног.

Ако и овде важи правило да је афективно лирски занос својствен добу младости, а да је рефлексивно креативан однос својствен годинама стваралачке зрелости, онда је песникиња, заиста, испунила све премисе овога правила, јер са годинама иде таложење и рафинирање стваралачког искуства. Таласи снажне афективне емоције, тежња за самоанализом мисаоних токова заузимају много више места у стваралачком процесу зрелијег доба стварања. Кад је реч о зрелости ствараоца онда песникиња веома импресивно каже: „Сасвим је природно што зрео човек и зрео песник пише рефлексивије него кад му је било двадесет година.

И сасвим је природно да људе боље види онај који је због људи и са људима патио него неко тек настао на свет. Још од своје младости ја носим у себи сву ту самилост према људима и према добрима који због слабости греше, и према злима који су већ злом у себи опако кажњени“.

Нова збирка поетског стваралаштва „Немам више времена“ заслужује посебан и далеко опсежнији осврт књижевног аналитичара. На то обавезује и сама организација песникових казивања. Стихови су тако организовано постављени да при сваком читању све више распламсавају емоције. Песме су снажног, емоционално-мисаоног карактера са једном веома битном одредбеницом: психолошке одређености, захват живота и смрти као вечите теме, ставља песникињу у свет потпуне зрелости. Доживљаји који се имају читанем стихова не исцрпљују се својом мелодичношћу и емотивном компонентом, већ се потенцира присуство димензије дијалектичког погледа на живот и смрт. Философија живота и смрти — тема је ове књиге.

Питања краткоће времена за завршавање задатака из живота, за остваривање и реализацију постављених планова, брзина проласка и лукавост, и неосетиво отицање времена које води у краткоћу живљења, остајање много чега недовршеног, немање времена за враћање на

оно што је прошло, симболизовано је у садржају и мотивацијама ове књиге. То овођење живота на сами крај његовог лука и сазнање о близини смрти, изазива читави спектар лирских асоцијација које у збирци „Немам више времена“ добијају вредност правих поетских тековина. Могло би се рећи да је збирка уоквирена првим двема песмама од пре педесет година, првој — дитирамбичној и другој — мисаоној пројекцији о општој пролазности, очигледно спада у ред оних песничких остварења која ће вечно трајати и никад неће и не могу подлећи свету забораву.

Само присуство истине о животу, лепоте и стварност, својства која збирка у својој основи садржи — нуди довољно вредносних поена да се књига отвореног срца може ствати у центар интересовања далеко озбиљнијег разматрања. Ричности стихова збирке „Немам више времена“ назиру се читаве поворке драгих покојника. Време размишљања о њима дуго траје, а онда се јављају у звезданим откровењима они стихови који чине, поред свега и изнад свега, највернију посвету покојном мужу. Сликањем несталих драгих бића песникања као да уверава учињенице пролазности и суштине људских мисли које су свакако вечне, али у исти мах и релативне. Испитује дух и тело. Збирку поприма снагу духовног открића. Све тече мирно и јасно. Права поезија тишине. Она захтева медитативни однос према њој, захтева да се над њом мисли, да се читалац уноси у све њене тајне, да залази међу редове и тако схвати њене поруке и непознате пределе људске мисли. Песник закључује да је бесмислена одбрана од смрти и баш тим делом својих мисли залази у сферу трансценденталног и заправог, али насупрот ломе њени први стихови изникли су из самосвести

„Немам више времена за
ходоцаиће,
нагло се смањује путања до
ушћа,
немам кад да се осврћем и
враћам“.

(„Немам више времена“)

са великом енигмом живота и смрти.

Истина је ту. Ни песник, ни уметник, ни човек шире размагано нема времена да се осврће на минуло у животу. Пред њим је будућност. Она је до последњег тренутка интересантнија, инвентивнија. То су они мотиви који вуку само напред, већ чита стремљења за новим и неоткривеним.

То је онај оптимизам који човека редовно води у радне победе које су и смисао оптике живота. То су мотиви који нас покрећу на претресање и филтрирање свих наших залиха које је човек годинама таложи у својој свести, а које су му потребне ради будућности.

Настављајући за писањем мога заичних слика метафорично це лавитих, изражава комплетну визију света: „Мој свет је остало од онога што се мисли“.

Као да упозорава на очигледну чињеницу да је земља свуда где иста, ипак своју земљу издваја и ставља је на место нечег ближег и драгоценијег. Та земља је натопљена знојем људи, сузама и крвљу и нестрпљи во чека човека. Могла би се нагласити једна препришт чемерних стихова из њеног незаборавног циклуса: „Земља јесмо“, који је, поред свега, чиста суза која трепери над хладним гробом:

»Пелен јесам,
на који лептири никад не слећу
јер је таман,
на који пчеле не падају,
јер је горак
који девојкама није о појасу
јер несрећу носи...«

Пелен је симбол у песми, или боље крут симболичних детаља. Биљка у природи. И то биљка карактеристичног листа, свуда не успева, на њу лептир не слеће, јер је тамне боје, горког укуса.

Ни пчела која сакупља нектар на њега не слеће, јер је горак и сиромашан. Тешко је живети усамљено. Одвојеност и усамљеност од живота од света никоме не поподује. Значи живот није бесконачна линија, него затворен круг. Очигледно песникања отвара истину о животу и смрти без икаквог устручавања. Те непосредне и топле

поруке обogaђују нас једним великим рафинираним искуством и о томе да је човекова судбина да тражи склониште у самом себи и да расветљава свој бол простором око себе. Отићи ћемо са овога света и сами себи недовољно одгонетнути, а камоли другима“ — каже песникиња. Отуда задатак сваког чо века у животу јесте да упозна себе и да постане одговоран за концепт свог хоризонта.

*»Кроз та иста врата ући ћу и ја
Сенке ће похрлити према мени
Као што се увек похрли оном
ко допутује из краја
одакле су нас изгнали.«*

(„Сад је извесно“)

Књига „Немам више времена“ пружа читаво обиље племени-тих својстава: концизност и згу-снутост, кондензованост мисли и израза, контемплативност и медитативност, емоционалност, складну одмереност, језичку со-чност и тоналност, пробраност и метафоричност. Тонски је ми-лозвучна, веродостојна лирском изразу, препуна животних то-кова и раскршћа. Од песме до песме, од једног до другог жи-вотног тока, вредни песник, са неизмерним искуством води нас, изнад света, добро познатим стазама веома разуђеног живо-та, али који је већ на неки на-чин сведен и дискретно на то указује.

Заиста песникиња на овај на-чин постаје непоновљива песни-чка емпирија. Књигом „Немам више времена“ која у својој ос-нови садржи именоване теме смрти надкриљује и мисаоно и емоционално своја бројна пес-ничка остварења ранијих изда-ња. Збирка остаје као привна од биљуре са својом пуном све-временском одликом.

*„С ужасом појмих да не видите
ни мене
како кроз крих стазу правим,
да не знате како са вама
разговарам сад о смрти“*

(„Није више ваше“)

Пелинова горчина сазнања о ефемерности живота удахнула је овој поезији смисаољу све-жину и лирскоу непатворност дубоких тонова бола који се лако не могу поновити. Не само афективном топлином и селек-цијом комплетног песничког из-раза, валоризацијом снажних речи и песничких исказа у скло-пове и стихове, него и заиста неупоредиво више потпуном зрелошћу рефлексивних проје-кција и лирских медитација о свету у коме живимо, животу и смрти која као природни про-цес у кретању материје долази, песникиња је постигла свој нај-виши домет и даровала још је-дном веома драгоцен прилог нашој стваралачкој ризници.

Збирка „Немам више време-на“ завршава се песмом „Зми-ја“. О тој песми песникиња ка-же: „А змијом сам хтела пока-зати да сам и у то рано доба живота била опседнута мишљу о смрти; да ме нису личне жа-лости, лични додири са смрћу наводили да је свуде око себе видим као сестру живота“. („Ба-гдала“ бр. 180, 1974. год.).

Десанка Максимовић, песник нашег времена, добитник мно-гих награда међу којима и Зма-јеве и Вукове награде пре из-весног времена, књигом „Немам више времена“ заслужује посе-бан аналитички приступ који би обезбедио потпуно изнедра-вање песничких вредности и суштина, лепота и порука уз пуно поштовање и неизмерну љубав. Управо је тако код ве-ликог песника: „Посечеш где год хоћеш, из срца ће крв по-тећи“. Одавно је тако да из ње не поетске душе и маште све-тле стихови опојне лепоте који су се уредно сливали у збирке врских квалитета, али збирка „Немам више времена“, рекао-бих, све их надкриљује сво-јом лепотом, снагом и песнич-ким талентом.

ПОЗВАЊА
ОКТОБРА